

Eindrapport

BESCHERMDE SOORTEN TER PLAATSE VAN EN DIRECT ROND DE OUDE STEENFABRIEK TE MONTFOORT

Adviesbureau

Mertens

Eindrapport

BESCHERMDE SOORTEN TER PLAATSE VAN EN DIRECT ROND DE OUDE STEENFABRIEK TE MONTFOORT

rapportnr. 2014.1754

oktober 2014

In opdracht van:
Rho-adviseurs voor leefomgeving
Postbus 150
3000 AD ROTTERDAM

Adviesbureau Mertens B.V.
Bureau voor natuur, ruimtelijke
ordening en ecotoxicologie

Bezoekadres: Dr. Willem Dreeslaan 1 te Bennekom
Postadres: Postbus 367, 6700 AJ te Wageningen

T: 0317-428694
M: 06-29458456

E: info@adviesbureau-mertens.nl
I: www.adviesbureau-mertens.nl

© Adviesbureau Mertens BV, Wageningen, 2014.

Deze rapportage mag zonder schriftelijke toestemming vrij worden vermenigvuldigd. De verzamelde data zijn alleen te gebruiken voor het hier geschetste onderzoek en mogen niet voor andere doeleinden worden gebruikt.

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	2
1.1 INLEIDING	2
1.2 HET PLANGEBIED	2
1.3 OPBOUW RAPPORT	2
 2. ECOLOGIE	 4
2.1 VLEERMUIZEN	4
2.2 BROEDVOGELS	5
2.3 VISSSEN	5
 3 METHODE	 6
3.1 INLEIDING	6
3.2 VLEERMUIZEN	6
3.3 UILEN	6
3.4 KLEINE MODDERKRUIPER	7
 4 RESULTAAT	 8
4.1 VLEERMUIZEN	8
4.2 UILEN	8
4.3 KLEINE MODDERKRUIPER	8
 5 CONCLUSIE	 11
 GERAADPLEEGDE LITERATUUR	 12
 BIJLAGEN	 13
1. BEGRIPPEN	14
2. WEERSOMSTANDIGHEDEN	16

1 INLEIDING

1.1 Inleiding

Er is het voornemen om de oude steenfabriek te Montfoort te herontwikkelen en rondom het gebouw een park aan te leggen. Op basis van onderzoek is bepaald dat het plangebied mogelijk van waarde is voor beschermde vleermuizen, vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen (uilen) en vissen (kleine modderkruiper) die door de wijziging negatief kunnen worden beïnvloed. Op grond hiervan is aan Adviesbureau Mertens BV te Wageningen gevraagd om het voorkomen en het terreingebruik van deze soort(groep)en inzichtelijk te maken. In onderhavig rapport wordt verslag gedaan van een veldinventarisatie naar deze soort(groep)en.

1.2 Het plangebied

Voor een omschrijving van het plangebied wordt verwezen naar het verkennend veldonderzoek (Adviesbureau Mertens, 2014). Sinds het opstellen van dit onderzoek zijn de plannen niet fundamenteel gewijzigd. Wel zijn een aantal bomen op het terrein na het verkennend onderzoek gerooid.

Figuur 1. Globale ligging van de Oude Steenfabriek te Montfoort.

1.3 Opbouw rapport

Na een korte uitleg over soortbescherming (hoofdstuk 2), de ecologie van vleermuizen, vogels en vissen (hoofdstuk 3) komen achtereenvolgens aan de orde:

- De onderzoeksmethoden.
- Een beschrijving van de aanwezigheid van vleermuizen, vogels (uilen) en vissen (kleine modderkruiper).
- De conclusie over de betekenis van het plangebied voor vleermuizen, vogels (uilen) en vissen (kleine modderkruiper).

In bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van de gehanteerde begrippen. Aangezien onderhavig onderzoek een voortzetting is op de verkenning (Adviesbureau Mertens, 2014), zijn deze rapporten niet los van elkaar te lezen.

2. ECOLOGIE

2.1 Vleermuizen

Vleermuizen zijn vliegende zoogdieren die zich voeden met insecten. Per nacht wordt een grote hoeveelheid voedsel gegeten. Vleermuizen zijn aangewezen op een grote diversiteit aan ecotypen, welke een groot en constant voedselaanbod opleveren.

Daarnaast zijn vleermuizen afhankelijk van landschapselementen. Door de landschapselementen (bomenlanen, huizenrijen, houtwallen e.d.) kunnen vleermuizen zich oriënteren door middel van het uitzenden van geluiden. Open landbouwgebieden zijn daarom bijvoorbeeld onaantrekkelijk voor vleermuizen.

Vleermuizen verblijven overdag, gedurende het zomerseizoen, in kleine ruimten als spouwmuren of gaten in bomen. Afhankelijk van de soort, bewonen vleermuizen bomen of gebouwen. Alleen de grootoorvleermuis maakt gebruik van zowel bomen als gebouwen. Vooral vrouwtjes zitten veel bij elkaar, in een kolonie. Hier worden de jongen in groot gebracht.

Als de schemering valt vliegen de vleermuizen uit en gaan via vaste routen, de vliegrouuten, naar de foerageerplaatsen. Soms liggen foerageerplaatsen en kolonies wel meer dan 10 km uit elkaar. Op de foerageerplaatsen wordt gedurende de gehele nacht gefoerageerd. Bij het aanbreken van de dag vliegen de vleermuizen via de vliegrouuten weer terug naar de kolonie.

Tegen de herfst breekt het paarseizoen aan. Vleermuizen leven dan solitair of in kleine groepjes. De paring vindt in de herfst plaats, in tegenstelling tot de meeste andere zoogdieren. De jongen worden in het daarop volgende voorjaar geboren. De vleermuizen leven in de herfst nagenoeg niet meer in kolonies, maar solitair. Voor de paring worden paarplaatsen gebruikt die vaak afwijken van de kolonieplaatsen. Vaak worden in de herfst ook andere soorten en aantallen vleermuizen aangetroffen. Een voorbeeld hiervan is de ruige dwergvleermuis. Daarnaast worden in de herfst vaak andere foerageerplaatsen gebruikt. De vleermuizen zijn immers niet meer gebonden aan de kolonieplaats.

Kort na het paarseizoen tot enkele maanden later, als de winter aanbreekt, trekken de vleermuizen naar ruimten met een stabiel klimaat als (ijs)kelders, grotten en bunkers om daar door middel van de winterslaap de winter door te brengen. Vleermuizen gebruiken dus verblijfplaatsen eveneens in de winter, wanneer zij hun winterslaap houden. De plaatsen zijn donkere, koele ruimten met een constant microklimaat. Afhankelijk van de soort zijn dit gebouwen (bunkers, grotten e.d.) of dikke bomen. Slechts zeer sporadisch komen de winterverblijfplaatsen overeen met de zomerverblijfplaatsen.

Doordat vleermuizen voor hun oriëntatie gebruik maken van echolocatie zijn vleermuizen gevoelig voor ingrepen in het landschap. Oriëntatie vindt plaats aan de hand van opgaande elementen als bijvoorbeeld bomenlanen en houtwallen. Verlies daarvan resulteert in verminderde oriëntatiemogelijkheden. Oriëntatie is noodzakelijk om van kolonieplaats naar foerageergebied te vliegen en om voedsel te vinden.

Bij de afweging van de effecten van ruimtelijke ingrepen in natuur en landschap spelen derhalve opgaande elementen een belangrijke rol. Vleermuizen worden meer en meer betrokken bij de besluitvorming rond ingrepen in het landelijk en stedelijk gebied. Dit is ook zeer noodzakelijk: de meeste soorten zijn bedreigd of ernstig bedreigd en alle soorten zijn nationaal en internationaal wettelijk beschermd via de Flora- en faunawet en de Habitatrichtlijn.

2.2 Broedvogels

Vogels komen doorgaans overal in Nederland voor waar enige beschutting is en waar mogelijkheden zijn om te nestelen. Er zijn vogels die ieder jaar een nest bouwen om daarin te broeden. Er zijn daarnaast vogels die jaarrond een zelfde nest gebruiken om in te slapen en te broeden (bijvoorbeeld uilen) en er zijn vogels die jaarlijks terugkeren naar hun nestplaats om het nest opnieuw te gebruiken om daarin te broeden (zoals veel soorten roofvogels). De Flora- en faunawet ziet toe op de bescherming van nesten die jaarrond of jaarlijks worden gebruikt; deze zijn ook buiten het broedseizoen beschermd. Sinds de zomer van 2009 heeft het bevoegd gezag inzake de Flora- en faunawet een lijst met jaarrond beschermde vogels gepubliceerd (LNV-DLG, 2009a). De verblijfplaatsen van deze vogels zoals van steenuil en kerkuil zijn ook buiten het broedseizoen beschermd via de Flora- en faunawet (LNV-DLG, 2009b).

2.3 Vissen

In allerlei wateren komen verschillende soorten vissen voor. Het voorkomen hiervan is afhankelijk van de milieufactoren zoals stroomsnelheid, doorzicht en diepte. Op basis van aanwezige ecotopen kan in potentie de kleine modderkruiper voorkomen. De kleine modderkruiper komt wijd verspreid over Nederland, in zowel stilstaande als stromende wateren, voor. De soort wordt met name in kleinere wateren vastgesteld met relatief veel plantengroei. Hier worden ook veel juveniele soorten aangetroffen hetgeen wijst op voorplanting. De voortplantingsperiode vindt plaats van april tot juni. Eieren worden dan willekeurig afgezet aan planten en stenen. De soort wordt met name op de bodem vastgesteld. Deze typische bodembewoner is dan ook voornamelijk 's nachts actief. Overdag houdt de kleine modderkruiper zich schuil.

3 METHODE

3.1 Inleiding

Ten behoeve van de inventarisatie van vleermuizen, vogels en vissen zijn zeven inventarisatie-ronden uitgevoerd. In tabel 1 wordt van deze inventarisatieronden een overzicht gegeven en in bijlage 2 worden de weersomstandigheden weergegeven.

Tabel 1. Overzicht inventarisatieronden naar het voorkomen van vleermuizen, vogels en vissen ter plaatse van en direct rond de Oude Steenfabriek te Montfoort.

Datum	Vleermuizen	Vogels	Vissen
Voorjaar			
- 14 april 2014	Migratieroute	Nestlocaties	Afvissen met net
- 24 april 2014	Migratieroute	Nestlocaties	-
- 7 mei 2014	Inpandig onderzoek gebouwen op sporen e.d.		
- 23 mei 2014	Kolonies, vliegroutes en foerageerpl.	Nestlocaties	-
- 23 juni 2014	Kolonies, vliegroutes en foerageerpl.	Nestlocaties	Afvissen met net
Voorherfst			
- 31 augustus 2014	Balts-, paar en foerageerplaatsen	-	
- 12 september 2014	Balts-, paar en foerageerplaatsen	-	Afvissen met net

3.2 Vleermuizen

Vleermuizen zijn geïnventariseerd door middel van batdetector-onderzoek (Petterson D-240) op 14, 24 april, 23 mei, 23 juni, 31 augustus en 12 september 2014). Met de batdetector worden de, voor mensen onhoorbare, ultrasone geluiden van vleermuizen omgezet naar de voor het menselijk oor hoorbare geluiden. Soorten kunnen door de geluiden (frequentie, ritme en klank) en zichtbeelden worden onderscheiden. Door interpretatie hiervan kan tevens het gedrag afgeleid worden en kunnen onder andere foerageerplaatsen, vliegroutes en verblijfplaatsen worden opgespoord.

De methode voor het inventariseren van vleermuizen sluit aan bij het Inventarisatie Protocol van het Netwerk Groene Bureaus (Netwerk Groene Bureaus, 2013).

3.3 Uilen

Op 14, 24 april, 7, 23 mei, 23 juni is het gebied geïnventariseerd op nesten, sporen en territoriaal gedrag van uilen. Conform de Soortenstandaard steenuil en kerkuil dient onderzoek plaats te vinden in respectievelijk de periode half februari – 15 april en februari - augustus. Het onderzoek is conform de soortenstandaards.

3.4 Kleine modderkruiper

Vissen zijn geïnventariseerd door middel van schepnetonderzoek op 8 april, 20 juni en 25 september 2013). Met het net worden veelvuldig kleine vissen gevangen zoals de kleine modderkruiper en bittervoorn die voor kleinere wateren een representatief beeld geven van de aanwezige vissenfauna. De methode wordt landelijk gebruikt en wordt uitgedragen door Stichting RAVON te Nijmegen (Spikmans & Jong, 2006). Met het schepnet zijn alle wateren integraal bemonsterd vanaf de oever, eventueel met waadbroek vanuit het water. De methode wordt erkend door het Ministerie van Economische Zaken, Dienst Regelingen, de organisatie die bevoegd is inzake de Flora- en faunawet.

4 RESULTAAT

4.1 Vleermuizen

Vroege voorjaar

In het vroege voorjaar (april 2012) zijn enkele gewone dwergvleermuizen vastgesteld. Deze vleermuizen waren aan het rondvliegen en derhalve aan het foerageren. Er zijn geen migrerende vleermuizen zoals meervleermuis waargenomen boven de Hollandse IJssel.

Voorjaar

Er zijn twee soorten vleermuizen vastgesteld in het voorjaar. Het betreft de gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Boven de Hollandse IJssel werden daarnaast enkele foeragerende watervleermuizen vastgesteld. Alle soorten werden in relatief lage dichtheid foeragerend aangetroffen. Er zijn geen aanwijzingen gevonden van het voorkomen van kolonies of vliegroutes. In figuur 3 worden de foerageerplaatsen weergegeven.

Voorherfst

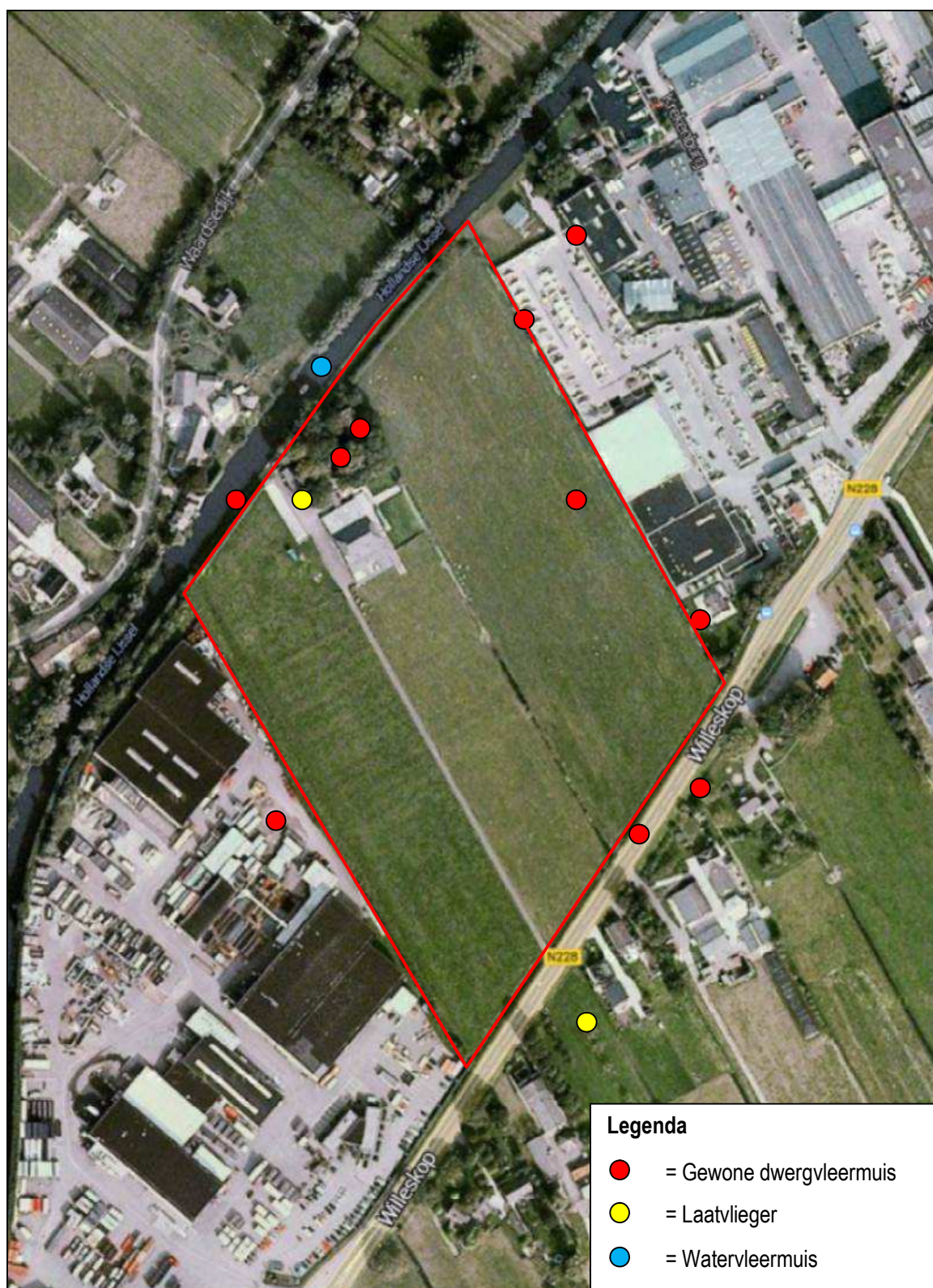
Er zijn twee soorten vleermuizen vastgesteld in de voorherfst. Het betreft de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. Deze soorten werden in relatief lage dichtheid foeragerend aangetroffen. Er zijn geen aanwijzingen gevonden van het voorkomen van balts- of paarplaatsen. In figuur 4 worden de waarnemingen weergegeven.

4.2 Uilen

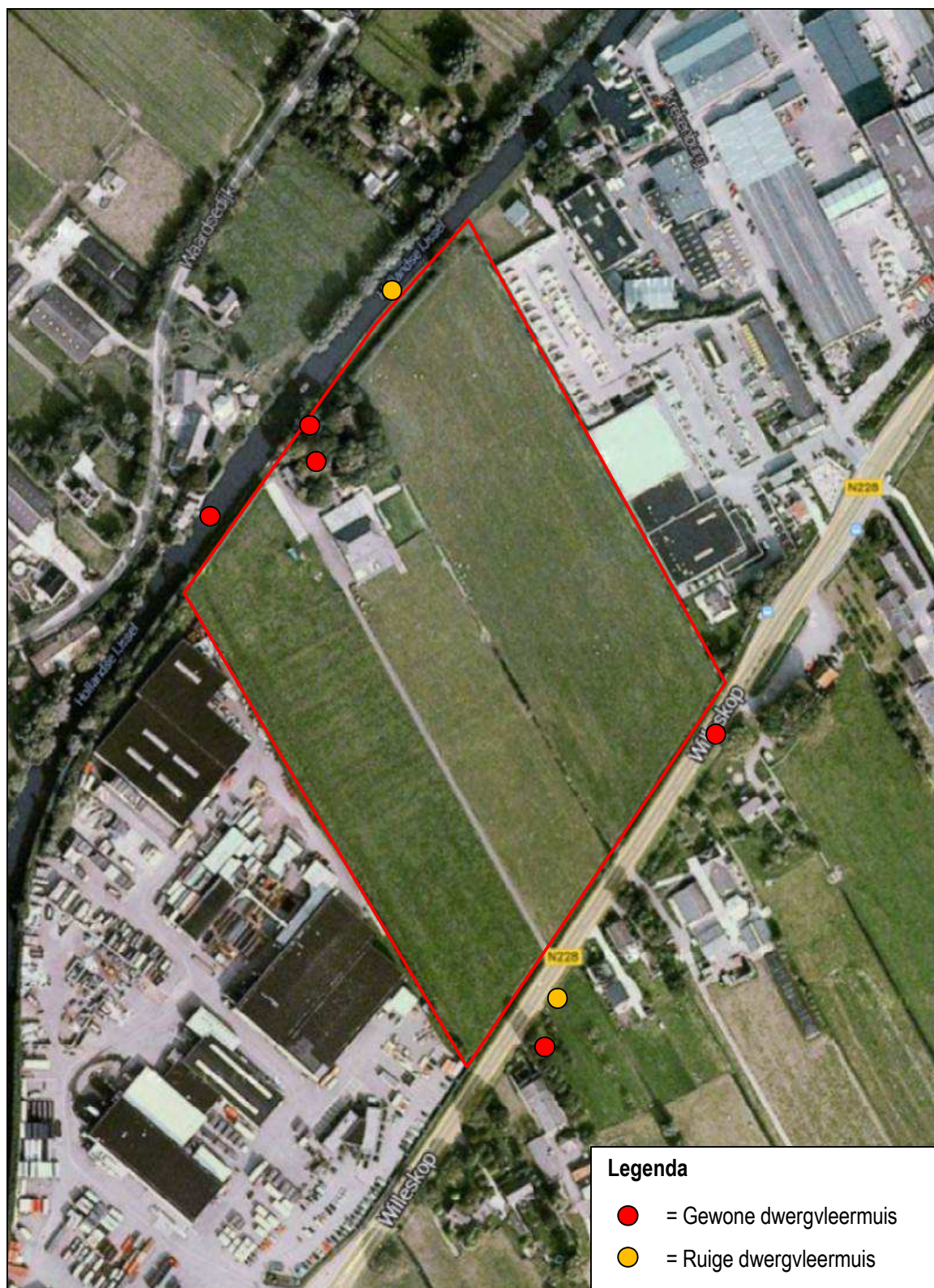
In de schuur heeft een kerkuil een vast rust- en verblijfplaats, gelet op het meerdere keren vaststellen van deze uil gedurende onderhavig onderzoek. Er waren geen aanwijzingen van het voorkomen van steenuilen. Doorgaans komen kerk- en steenuil ook niet op één plaats voor.

4.3 Kleine modderkruiper

De kleine modderkruiper is niet vastgesteld. Ook zijn geen andere beschermde soorten aangetroffen zoals de bittervoorn. Wel werden (de niet beschermde soorten) tiendoornige stekelbaars en rietvoorn gevangen.

Figuur 2. Foerageerplaatsen van vleermuizen in het voorjaar ter plaatste van en direct rond de Oude Steenfabriek te Montfoort.

Figuur 3. Foerageerplaatsen van vleermuizen in de voorherfst ter plaatste van en direct rond de Oude Steenfabriek te Montfoort.

5 CONCLUSIE

Er is het voornemen om de oude steenfabriek te Montfoort te herontwikkelen en rondom het gebouw zal een park aangelegd worden. Deze activiteit zou kunnen samen gaan met effecten op beschermde soorten. Op grond hiervan is een gericht veldonderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van beschermde vleermuizen, vogels (uilen) en vissen (kleine modderkruiper) ter plaatse van en direct rond dit gebied.

Het gebied en omgeving is marginaal foerageergebied voor gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger en watervleermuis. Gedurende en na de realisatie van de plannen kunnen vleermuizen gewoon blijven foerageren en vliegen. De plannen beïnvloeden deze functie derhalve niet. Effecten op vleermuizen worden derhalve uitgesloten. Tevens zijn geen beschermde vissen aangetroffen.

In de schuur heeft kerkuil een vaste rust- en verblijfplaats. Het ontbreekt aan overige vogelsoorten met een vaste rust- en verblijfplaats. Als de vaste rust- en verblijfplaats van de kerkuil met de plannen nadelig wordt beïnvloed is ontheffing van de Flora- en faunawet vereist om de plannen ten uitvoer te brengen. Een ontheffingsaanvraag heeft een doorlooptijd van vier maanden en een ontheffing wordt afgegeven onder voorwaarden.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Adviesbureau Mertens, 2014. Quick scan Flora- en faunawet Oude Steenfabriek te Montfoort. Wageningen, 1-16.
- Diepenbeek, A., van, Delft, J. van, 2006. Het waarnemen van amfibieën en reptielen. Stichting RAVON, Nijmegen.
- EEG, 1979. Richtlijn 79/43/EEG inzake het behoud van de Vogelstand. Publicatieblad Europese Gemeenschap, nummer L. 103.
- EEG, 1992. Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van wilde flora en fauna. Publicatieblad van de Europese Gemeenschap, nummer L. 206/7.
- Lenders, H.J.R., Marijnissen, C.C.H., Felix, R.P.W.H., 1993. Waarnemen van amfibieën en reptielen in het veld. Stichting RAVON, Nijmegen, 4^e druk, 1-77.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 2009. Besluit Rode lijsten diverse soortgroepen.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 1998. Wet van 25 mei 1998, houdende regels ter bescherming van in het wild levende planten en diersoorten (Flora en Faunawet). Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 402, 1-37.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, Dienst Regelingen, 2009a. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep. Ministerie van LNV (Dienst Regelingen), Den Haag.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, Dienst Regelingen, 2009b. Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet. Ministerie van LNV (Dienst Regelingen), Den Haag.
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Informatie, Dienst Regelingen, 2012. Soortenstandaard steenuil, Den Haag.
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Informatie, Dienst Regelingen, 2012. Soortenstandaard kerkuil, Den Haag.
- Netwerk Groene Bureaus, 2013. Vleermuisinventarisatie-protocol; Introductie, toelichting en tabel. Odijk.
- Spikmans, F, Jong, T. de, 2006. Het waarnemen van zoetwatervissen, Nijmegen, 1-55.

BIJLAGEN

1. BEGRIPPEN

Baltsplaats	Plaats waar een vleermuis al roepend rondvliegt in de herfst en die doorgaans wordt verdedigd tegen andere mannetjes.
Foerageergebied	Een gebied waar een vleermuis of een groep van vleermuizen foerageert. Dat gebied wordt regelmatig bezocht door vleermuizen om in te foerageren en dat doorgaans meerdere foerageerplaatsen kent die langere tijd worden gebruikt.
Foerageerplaats	Plek (jachtplek) waar wordt gejaagd door vleermuizen. De plek kan in de directe omgeving van de kolonieplaats liggen maar ook kilometers verderop.
Kolonie	Groep vleermuizen (kleine groep mannetjes of meestal grotere groep vrouwtjes, soms gemengd (soorten, geslacht)) die in het voorjaar tot de herfst bijeen blijven. De groep kan zich vestigen in gebouwen (in spouwmuren of onder daklijsten e.d.) of bomen (spechtengaten, scheuren). Een groep vrouwelijke vleermuizen wordt ook wel aangeduid als een kraamkolonie. In zo'n groep worden jongen geboren en grootgebracht. Een kolonie maakt vaak gebruik van meerdere verblijfplaatsen die soms gelijktijdig worden gebruikt.
Migratieroute	Een vaste route van zomerverblijfplaats naar winterverblijfplaats en visa versa (zie ook vliegroute) of een route in een andere tijd; bijvoorbeeld tussen foerageerplaatsen.
Paarplaats	Territorium van territoriale mannetjes. Voor de ruige dwergvleermuis en de rosse vleermuis is dit doorgaans te vinden in boomholten. Voor de laatvlieger en de dwergvleermuis is dit te vinden in gebouwen. Voor de watervleermuis is dit te vinden in bomen en later, tegen de winter, zijn ze te vinden in overwinteringverblijven. Het mannetje vormt een harem met meerdere vrouwtjes. De paartijd valt in de herfst (uitgezonderd de grootoorvleermuis waarbij het in april valt (vroeg voorjaar)). De hier geschetste situatie van de paring wordt in dit rapport omschreven als "herfst situatie".
Verblijfplaats	Een object (huis, boom, bunker, grot, kast en dergelijke) waarin een of meerdere vleermuizen verblijven (overdag of 's winters permanent).
Vliegroute	Route die door vleermuizen elke avond wordt gebruikt om van de kolonieplaats naar foerageergebied te vliegen en visa versa (zie ook migratieroute). Vrouwtjes met jongen keren soms midden in de nacht terug om de jongen te zogen en gebruiken dan de route. Vliegroutes liggen over het algemeen langs lijnvormige (landschaps)elementen als bomenlanen, huizenrijen e.d. De functies zijn beschutting bij winderig en koud weer, oriëntatie in verband met de echolotatie-geluiden en het vinden van voedsel.
Voorbijvliegend	Vleermuizen die voorbijvliegen, niet via een vaste route. Het betreft meestal zwervers of trekkers.
Zwermen	Direct na het uitvliegen, naar vooral voor het invliegen bij een kolonie zwermt een deel van de kolonie rond de kolonieplaats. Zwermgedrag is derhalve een indicatie voor een eventuele kolonieplaats.
Winterverblijfplaats	Een verblijfplaats waar in de winter een of meerdere vleermuizen in winterslaap (hybernation) gaan. Deze ruimte is doorgaans donker, heeft een hoge luchtvochtigheid en temperatuurwisselingen zijn nihil.

Zomerverblijfplaats Een verblijfplaats die gebruikt wordt door vleermuizen die niet in winterslaap zijn waarvan niet aangetoond is dat het een kraamverblijfplaats dan wel een paarverblijfplaats is. In sommige gevallen vormen bijvoorbeeld mannetjes kleine groepjes.

2. WEERSOMSTANDIGHEDEN

Datum	Tijd (uur)	Duur (uur)	Temperatuur (°C)	Neerslag (mm)	Wind (bft)
- 14 april 2014	19.30-23.30	4	12	Beetje	3
- 24 april 2014	20.00-24.00	4	18	Overdag	2
- 6 mei 2014	10.30-11.30	1	16	Overdag	3
- 23 mei 2014	20.00-01.00	5	19	Geen	2
- 23 juni 2014	20.00-01.30	5,5	20	Geen Overdag	2
- 31 augustus 2014	20.30-24.00	2,5	18	beetje	3
- 12 september 2014	20.00-22.30	2,5	19	Geen	2

Postbus 367
6700 AJ Wageningen
Tel: 0317-428694
Fax: 0317-450601